

pochybují, nebylo-li by lepší lidskému pokolení onen hbitý dar pře-
myšlení, pronikavosti, bystrosti, kterým říkáme rozum, naprosto ode-
píti, než mu jich dopřát tak štědrě a v takovém množství, neboť mno-
hým jsou morovou ranou, prospěch však přináší velmi málokterým.
32 *Horatius*, Epódy, kn. VIII, 17: Je snad nezvdělanec méně zdaný
v milování?
33 *Juvenalis*, Satiry, XIV: Tak unikneš i nemocem i sešlosti a vyhněš se
zálu a starostem, a bude ti potom z přezně lepšího osudu dopřáno dlou-
hých let života.

34 *Genetz*, kn. III, 5: Budete jako bohové, znající dobře i zlé.
35 V Ciceronově dialogu *O pouzavé bohů* (*De natura deorum*) jsou Vel-
leius a Cora autorovými spoluurozpravěči; řecký filosof Filón z Larissy
byl Ciceronovým učitelem.

36 *Cicero*, *Academica*, I, 12: Téměř všichni staří prohlásili, že nic ne-
 lze poznat, nic pochopit, nic vědět; že smysly jsou omezené, duchové
 tupí, životní přiběh krátký.

37 *Cicero*, *O věštění*, II, 3: Musím tedy promluvit, ale promluvíím tak,
 abych nic nevrátil, vše budu zkoumat, o všem pochybovat a sobě nedo-
 větovat.

38 *Lucretius*, *O podstatě světa*: ... i v bdělém stavu spí, a třebaže žije
 a očima vidí, jeho život je téměř smrtí.

39 Z pojmu a jmen tohoto odstavce zaslouží snad stručně poznámky
 tyto: *peripatetikové* jsou stoupenci Aristotelovi; *Klimachos* (175 až 110
 př. n. l.), filosof, působící v Aténách v čele tzv. Nové Akademie, zalo-
 žené *Karnadelem* (219 - 126 př. n. l.); Akademie sama je jméno filoso-
 fické školy Platónovy.

40 *Pyrrhon*, (4. st. př. n. l.) je zakladatelem skepticismu. *Epechisid* od
 řeckého ερεχιδω (zadržuji). *Sedm mudrců*, vesměs didaktičtí a moralis-
 tičtí myslitelé, náležejí mytologickému období řecké kultury (do 7. st. př.
 n. l.), před vznikem samostatné filosofie. *Archilachos* (? st. př. n. l.),
 básník, tvůrce jambického verše. *Euripides* (480 až 405 př. n. l.), třetí
 z velkých řeckých tragiků. *Zenon* (4 st. př. n. l.), zakladatel stoicismu;
 Demokritos (5. stol. př. n. l.), atomistický materialista; *Xenofanes* (konec
 6. stol. př. n. l.), pantheista a kritik řeckého antropomorfního nábo-
 ženství.

41 *Lucretius*, *O podstatě světa*, IV: Kdokoliv se domnívá, že poznáno
 nemůže být nic, neví ani, jak toto (co praví) může být poznáno, neboť
 přece prohlašuje, že sám nic neví.

42 *Anaxias* (též *apatis*), pojem z učení stoiků, ideální stav duševního
 klidu, vymaněného z vlivu vášní a dosahu bolesti.

43 *Cicero*, *Academica*, II, 3: Jako by jimi smýkla bouře, dříž se křečo-
 vitě jakéhokoli učení jako skaliska.

44 *Cicero*, tamtéž: ... tím svobodnější a nezávislejší, čím úplnější je jejich
 svoboda soudů.

45 *Cicero*, tamtéž: Aby bylo snazší - když v jedné a téže věci budou zjiš-
 těny rovnocenné důvody pro i proti - vyhradit si soud klady a zápor-
 ný.
46 *Cicero*, *O hadačství*, I, 18: Neboť bylo boží vůli, abychom tyto věci

nikoliv znali, nýbrž pouze jich užívali.

47 Montaignovy vývody na tomto místě nabývají povahy neočekáva-
 něho rázu téměř paradoxního: pyrrhonská skepse je podávána jako při-
 práva k náboženské víře a její představitel jinými slovy, pochybovat
 bychom *měli* o všem, co je rozumné a rozumem dokazatelné, a naopak
 neměli o tom, co je rozumu zjevním předpisováno! Skepse by pak byla
 jen stanoviskem provizorním. K tomu jednak poznámku historickou,
 jednak poznámku analytickou. Historicky vzato, právě tento zvláštní
 obrat, neřku-li přemet Montaignova usuzování zachránili jeho *Essaj* před
 cítkevními sankcemi. Roku 1581 při návštěvě Říma byl mu jeden výstisk
 zabaven z jeho zavazadel a předložen římské papěžské cenzuře jakožto
 cizí, importovaná literatura: bez jakýchkoli nepřijemných následků.
 Citkev se v té době totiž k filosofickému skepticismu chovála snášenli-
 vě: v zásadě pochybovat o ceně lidského rozumu a hodnotě rozumové
 vědy viděla použitelný a spojenecký argument proti ateismu a svobod-
 němu myšlení renesančních racionalistů a materialistů. Esaje se dosta-
 ly na cítkevní index teprve roku 1676. Analytický vzato, musíme u Mon-
 taigne rozlišovat zásadu a důsledek, paradoxně z ní vyvozený: zásada,
 tj. princip všeobecné skepse, tot Montaigne sám, plod jeho myšlení,
 uzrály v plod jeho filosofie v té chvíli, jeho niterné a byrosoně přesvěd-
 čení; důsledek, tj. ohrazení území víry před skepsí, tot onen věčně bž-
 livý a opatrný konzervativce v Montaignovi, jenmuž se přiči znaketa a spo-
 lečenský nepotřebek a jenž za vrchol sociální moudrosti má *quicra non
 mouere*, ustálenými poměry raději nehybat, neboť každá změna vyjde
 k horšímu.

48 *Zalmis*, kn. 93, 2: Pán poznal myšlení lidská a ví, že jsou lichá.

49 Učenci víc předstírají, než poznali.

50 Myšlenky smrtelníků jsou bázlivé, a nespolehlivé jsou jejich výmys-
 ly a jejich předpovědi.

51 *Seneca*, *Lisry*, I, 88: Lépe je učit se všecem zbyrečným než ničemu.

52 *Seneca*, *Suasoriae*, IV: Ony (náčory) se jeví jako plody důvtipu při-
 slušného filosofa, nikoliv jako účinky jeho vědění.

53 Zdá se, že ani tak nebrali za pravdu, co prohlašovali, jako spíš chtě-
 li na nesnadné lánce pocvičit svoje důvtipy.

54 *Su. Panol*, *List ke Korintským*, I, 1: Boží slabost je silnější než lidská
 síla a boží pošetilost moudřejší než lidská moudrost.

55 *Lucretius*, *O podstatě světa*, VI: Všechno, i s nebesy a zemí a mořem,
 není nic ve stovrání s celým úhнем úplného veskervenstva.

56 *Lucretius*, *O podstatě světa*, II: ... (že) země a slunce, měsíc, moře
 a ostatní věci nejsou jediné svého druhu, však existují v počtu nesčísli-
 ném.

57 *Lucretius*, *O podstatě světa*, II: ... ježto v přírodě není věci, aby byla
 jediná svého druhu, a nic se nerodí a nic neostae, aby to činilo v jediné
 ukáze.

58 *Lucretius*, *O podstatě světa*, II: Proto je nutné znovu a znovu pří-
 znávat, že existují jiné skupensví hmoty, než je tato zdejší, jež
 penve objímá třet.

59 *Tj.*, o vínu a obili.